

De ambtsgedachte voorop gesteld.

Het geschrift van Ds Both heeft, gelijk wij zeiden, een sterk persoonlijk, hier en daar een „intiem“, karakter. Dit was één van de redenen, waarom wij het zoo moeilijk vonden erover te schrijven in het openbaar.

Toch is er één punt, waar het gesprek zich het gemakkelijkst kan inzetten. Het is daar, waar Ds Both handelt over de ambts-gedachte. Ds Both zegt in zijn brochure: „Christelijk leven is nooit van ambten afhankelijk. Het is zelf ambt, het heeft een christentaak, en het mag zich laten dienen door menschen, die door hun gaven en roeping dienaars bij uitstek moeten zijn. Een groote ellende is in de kerkgeschiedenis geworden het misbruik van het ambt. Alle misvorming van christelijk leven hangt daarmee saam. Dan gaat christelijk leven allures aannemen, die heelmaal niet passen bij zijn wezen, en 't goud wordt verdonkerd“.

Dat alle christelijk leven zijn ambt heeft, hebben ook wij herhaaldelijk voorop gesteld. Over dit punt is dus geen verschil van meening.

Toch is hiermee de weg nog niet geëffend voor de eenheid van gedachten. Immers, nu komt de vraag zóó te staan: wat is dan dat ambt? Wat is de speciale functie, welke Christus in alle ambts-verrichting eischt?

En hier komen wij weer terug op het thema van de kerk. Wanneer wij belijden, dat de Zoon van God van het begin der wereld af aan tot het einde toe zich een gemeente vergadert, een kerk, en dat deze kerk moet worden gezien op dezelfde wijze als de belijdenis, waaruit Ds Both leeft, haar beschrijft, dan kan dat ambt der geloovigen op dit punt zich nimmer doen gelden, wanneer de geloovige zich geeft aan bewegingen, die de methode van Christus' actie van kerk-vergadering weerstaan of zelfs maar dispuutabel stellen, relativereen. Wie over het lichaam van Christus, en over de wijze, waarop het door Hem vergaderd wordt, anders denkt dan onze belijdenis doet, zeker, die kan in buitenkerkelijke vroomheid veelszins reden tot dankbaarheid zien. Wie echter meent, dat de organisatie en de bijeenbrenging van de geloovigen gebonden is aan wat blijken onze belijdenis Christus zelf in dezen doet, en ons beveelt als Zijn mede-arbeiders te doen, die staat inzake de vergadering niet onafhankelijk doch gebonden.

De vraag komt dus zóó te staan: of de Oxford-beweging, in haar concrete gestalte, op het delicate punt van de organisatie der geloovigen en hun „stichting“ werkelijk beantwoordt aan wat in dezen de Christus zegt.

Want, laat men niet vergeten, dat niet alleen van de zijde der Oxford-groep, maar ook van kerkelijke zijde het woord van Ds Both onderschreven wordt: „Wat is nu noodig voor den arbeid, te doen in den oogst des Heeren? Daar is noodig een mobilisatie van het ambt der geloovigen. Het is bedroevend, als men leest de nuttelosheid en onbelangrijkheid van de quasities waarover op allerlei vergaderingen op het terrein van het kerkelijk en godsdienstig leven gerefereerd en gedebatteerd wordt. De groote zaak is de mobilisatie van het ambt aller geloovigen.“

Op die zinsnede over onbelangrijke kwesties op kerkelijke agenda zullen wij niet ingaan. De kerkelijke huishouding gaat het precies als elke andere huishouding: de organisatie brengt allerlei peulwerk mee. Maar gelijk het een dwaasheid zou zijn, in het werk van een huismoeder, wanneer het afdaalt in minutieuze zorg voor keukengerei en proviand, voorbij te zien de groote beleekenis, die het heeft voor het leven, zoo is het ook dwaas, de kerk op deze wijze te beschuldigen. Vergeet men niet, dat vele gespreksthema's in verscheiden ouderwetsche en nieuwerwetsche gezelschappen of konventikels op anderen eveneens den indruk maken van een niet-zien-in-grooten-stijl. Tot in de zondebelijdenissen toe.

Doch daarover loopt het niet. Wanneer de mobilisatie van het ambt der geloovigen noodig is, — en wij geven dit onmiddellijk toe — dan is zij in alle dingen noodig voor het door Christus gestelde doel. Indien Hij nu mobiliseert in en door en tot kerkinstituering, dan vraagt Hij ook van alle Oxford-menschen, dat zij zich laten mobiliseeren voor kerkformatie. Doen ze dit niet, dan betalen zij Hem in dezen hun rekeningen niet. Anderen doen op andere punten hun betalingen Hem niet. Zij alsdan op dit punt niet.

Nu is het een feit, dat verreweg de meesten in de groep zich voor de Kerkformatie niet laten mobiliseeren. Wij rekenen er mee, dat dit bij het meerendeel een gevolg is van andere begrippen omtrent de kerk. Maar wanneer zij nu om die reden het een onbillijk verwijt zouden achten, dat zij aan het mobilisatie-bevel op dit bepaalde punt ongehoorzaam zijn, dan moeten zij zelf ook met hun aanklachten tegen de kerk, die immers op dit punt wel het mobilisatie-bevel verstaan heeft, voorzigtiger zijn. Want dan is mogelijk de één diligent op het éne punt van de christelijke gehoorzaamheidsverrichting, en de ander op een ander punt. Maar eer deze en dergelijke onderscheiden stof kunnen worden

voor een wederzijdsche aanklacht, dient eerst te worden uitgemaakt, wat eigenlijk de wil is van den mobiliseerenden koning.

En zoo komt juist in de ambts-gedachte de verbintenis tusschen Ds Both en zijn critici. Maar tegelijk wordt ook weer juist in die ambts-gedachte teruggesproken naar wat verleden week gezegd is: naar de vraag n.l. waar men al of niet voldoet aan Christus' eisch. Men mag niet elk voor zich uit de veelheid van Christus' eischen telkens juist er één naar voren schuiven, ten koste van de andere. En allerminst mag men een zóó klaar omschreven eisch als dien tot kerkinstituering buiten de primaire agenda-punten houden, welke bij de „mobilisatie“ van alle geloovigen in de door den Koning hun verstrekte „legerorder“ vastgesteld zijn. Noch theoretisch, noch practisch.

K. S.

Gereformeerd kerkrecht; een standaardwerk.

Enkele maanden geleden verschenen bij de N.V. J. H. Kok, Kampen, het tweede deel van Prof. Bouwman's: „Gereformeerd kerkrecht, het recht der Kerken in de praktijk“. Het eerste deel verscheen in 1928, toen Prof. Bouwman nog in leven was, het tweede is na zijn dood uitgegeven door de goede zorgen van Ds O. Bouwman van Zaltbommel, die, gelijk Prof. Hoekstra mededeelt, voor de uitgave zeer te waardeeren werk gedaan heeft, en ook de drie uitvoerige registers heeft samengesteld, en van Prof. Hoekstra zelf. Laatstgenoemde deelt in het woord vooraf mede, dat één stuk ontbreekt: de verhouding n.l. van kerk en overheid. Overigens is het boek een volledig kerkrecht.

Met bijzondere ingenomenheid maken wij van dit tweedeel werk melding. Het eerste deel bevat 639, het tweede 704 pagina's, groot formaat. Wij hebben hier voor ons een rijpe vrucht van den wetenschappelijken arbeid der Theologische School te Kampen. Het stemt tot bijzonderen dank dat Prof. Bouwman den tijd heeft kunnen vinden voor het schrijven van dit uitvoerige werk, dat in zijn volkomenheid, zijn rustigen betoogtrant, zijn onophoudelijk grijpen naar de historie, en zijn behandelings van veel praktische gevallen, niet alleen de leiders in engere zin interesseeren zal, maar ook zeer veel leden der kerk in den ruimsten zin van het woord; wij denken met name hier aan de ouderlingen, die eigenlijk geen van allen dit boek missen kunnen, indien zij van het kerkrecht behoorlijk nota nemen willen, en op tijd zich willen voorbereiden op te nemen beslissingen in het kerkelijk leven. Wij hopen dan ook, dat dit boek met groote belangstelling ontvangen worden zal. Het is één van die vruchten van wetenschappelijken arbeid, waarom reeds zoo lang geroepen is. Laat, nu de roep verhoord is, er ook groote dank zijn, die zich uit in het zorgvuldig bestudeeren van dit lijvige werk.

K. S.

Naar aanleiding van Prof. Hattjema's Afscheidingspreek.

Indertijd hebben wij iets geschreven over de preek, die Prof. Hattjema te Ulrum gehouden heeft, ter „herdenking“ van de Afscheiding. Wij wezen er op, dat deze preek ten eenenmale als mislukt moest gelden.

a. wijl de spreker afgegaan was op een onjuiste vertaling, en blijkbaar verzuimd had, behoorlijk den grondtekst te raadplegen;

b. wijl er ook onderscheiden gedachtenfouten in waren.

Een en ander werd uitvoerig geargumenteed, ten deele door mij zelf, ten deele door anderen, onder wie met name Ds C. Veenhof uit Harkstede, de zaak breed behandelde. Ds Veenhof heeft in dien tijd zelf een preek over denzelfden tekst gehouden. Deze is indertijd opgenomen geweest in „De Bazuin“ en is thans verschenen in de serie „Mancherlei Gaben und ein Geist“, 7e jaargang no. 2. Voor belangstellenden noem ik even den uitgever: Albert van Dellen, in Emden, Oost-Friesland. Voor de gereformeerden aldaar een nuttig stuk. De Afscheidingsherdenking was daarginds prachtig. Procentsgewijs veel geweldiger, wat de getallen der opgekomenen betreft, dan in Nederland.

K. S.

Schrijver, Publiek en Volk.

(Nabetrachting bij de Boekenweek.)

Een woord met een bijmaak.

De afleiding van het woord „publiek“ doet hier niet ter zake. Zooveel is zeker, dat onder publiek ongetveer kan worden verstaan een min of meer willekeurige verzameling menschen, lijdelijk of herhaaldelijk bijeengekomen voor een voorbijgaande gelegenheid, doorgaans van sport, vermaak of kunst. Ook veronderstelt het begrip publiek

een tamelijk rijk menschenmateriaal, dat zich in allerlei verbandingen tot publieken kan vormen. Van „volk“ begint men eerst te spreken, wanneer de gebeurtenissen grooteren omvang aannemen of van schokkenden aard zijn: bij een grooten brand is er veel volk op de been; met de glorie en den val van de Uiver leefde een geheel volk mee, enz. De vraag, waar nu precies de grens ligt tusschen „een publiek“ en „volk“, of „het volk“, behoort ons niet op te houden. Bij publiek denken wij hier natuurlijk aan het lezerspubliek, met een heimelijken weerzin tegen dit woord, wegens zijn bijmaak van civilisatie, onvroem amusement en wispelturigheid. En we laten onmiddellijk het woord „volk“ er op volgen, omdat ons verlangen niet kan wachten, eer we bij een totaliteit zijn aangeland, die min of meer in zichzelf rust en aspecten biedt, welke zich beter verdragen met een Christelijke levenspraktijk.

Het primitieve standpunt.

Maar goed, we willen ons een oogenblik bezighouden met de verhouding tusschen schrijver en publiek, nu de straks afgehoopen boekenweek daartoe gelegenheid geeft. En dan beginnen we daar, waar zulk een verhouding „ontbreekt“. Als in mijn boek „Koningskinderen“ de hoofdfiguur Siem 't Hoer door begeerte naar lectuur wordt aangeraakt en niet weet te kiezen, gaat hij in een primitief-romantischen drang op titels af en kiest dan boeken, waarvan de opschriften alle beginnen met: „Het Geheim van...“. Hier is een man, die cultureel, althans litterair, nog in een soort natuurstaat leeft en de hand uitstrekt naar het vuurwater van de civilisatie, dat meer dan één natuurstaat heeft verwoest. Zelfs hier is al een overgang gemaakt; het volstrekt-primitieve standpunt is verlaten. Bedenk, dat deze, zij het dan ook gefingeerde, figuur ongeveer 30 jaar geleden „leefde“; wat is sindsdien het distributieproces van civilisatie-producten ontzaglijk versneld en intensief geworden! Zijn er nog zulke prachtige primitieven, wier boekenplankje zoo smal is, dat naast den Bijbel nog slechts plaats is voor een enkelen, menschenlijken levensspiegel, „alle de werken van Jacob Cats“, of: de Institutie, of: een of ander oud volksboek, met nog een geur van de Middel-eeuwen eraan? Zulke menschen hebben intuïtief een zuiverder begrip van wat een „boek“ moet zijn, dan de lettré en de bibliomaan; een boek is voor hen iets bovenmenselijks in den letterlijken zin van het woord: meer dan een mensch-een levensspiegel, een wereld. Eerst in de hooge culturele regionen van de kluisenaars, die uit de beschaving wegvluchten met twee, drie boeken, of bij diepe geesten als Nietzsche, die zei: „wat heb ik aan een boek, dat me niet uittilt boven alle boeken?“... eerst daár wordt iets dergelijks gevonden. En over de wilde bergbeek van de moderne civilisatie met haar groot „verval“ heen reiken groote kinderen en diepe geesten elkaar de hand.

Schoorvoetend verlaten we deze plek. Want het is Gods wil zoo: we kunnen niet bij het primitieve blijven staan. Van mooie plekken in de natuur, merkwaardig vanwege vorming, planten-groei en dierenwereld, kan men een reservaat maken, dat zorgvuldig wordt omrasterd; in de wereld van den geest is dat niet mogelijk.

Wel dringt zich aan ons deze overtuiging op, dat voor het eenvoudige volk niets te goed is. Het moest mogelijk zijn hun alleen het allerbeste te geven en dat van de jeugd af aan, in boeken, toespraken, muziek, verzen, prenten. Want de primitief-monumentale opvatting, die naast den Bijbel slechts Cats of Calvijn als levensspiegel plaatst, staat dichter bij den geest van de groote kunst, dichter bij Homerus, Dante, Cervantes, Beethoven, Bach, dan de smaak van den cultureelen halfwas. En omgekeerd zal het roepen om cultuur bij die eenvoudigen van geest vaak een verrassenden weerklink vinden, vooral wanneer het de religie is, die noopt en tot roep en tot antwoord.

Scheeve verhoudingen.

Er is een verhouding tusschen auteur en publiek, die berust op overlevering en niet op werkelijke bewondering. Een schoolsch-traditioneele vereering bij den geestelijken middenstand van de groote namen der geschiedenis, die niet zonder conserveerende waarde is, maar die toch dringend noodig heeft het her-ontdekken en enthousiast propageeren, liefst door kunstenaars die zelf produceeren, omdat die in hun bewondering rechtstreeks en vrijmoedig zijn.

Er zijn schrijvers, die zelfs voor het betere publiek weinig meer dan namen blijven. Ik denk hier aan de bijzonderen, de fijnen, de oorspronkelijken, de zuivere lyrieci.

Met „bijzonderen“ bedoel ik zulke figuren, die men zou kunnen noemen de dichters der dichters en de prozaïsten der prozaïsten. Een dichter als Jan Hendrik Leopold b.v., een bijzondere, hooge figuur, die apart van het litteraire leven, in de stilte, verzen schreef van zulk een uitgezochte, voornam schreef, dat men bijna dichter moet zijn om ze te kunnen dragen. Een dichter voor dichters, een poëet der poëten. Of een prozaïst als Van Deyssel, aan wien men het geheele litteraire impressionisme zou kunnen demonstree-